

Sterven winst?

“Want te leven is voor mij Christus en te sterven is winst. Maar [moet ik blijven] leven in [het] vlees, dan is dat voor mij de moeite waard, en wat ik moet kiezen, weet ik niet. Maar ik word van beide kanten gedrongen: ik verlang ernaar heen te gaan en met Christus te zijn, <want> dit is verreweg het beste. Maar in het vlees te blijven is nodiger ter wille van u. En in dit vertrouwen weet ik dat ik zal blijven en bij u allen zal blijven tot uw bevordering en blijdschap van het geloof” (Fil. 1:21-25).

In een brief aan christenen in de Macedonische stad Filippi merkt de apostel Paulus op dat “te leven voor hem Christus en te sterven winst” was. Bij begrafenissen wordt deze tekst dikwijls gelezen, zonder aandacht voor het verband waarin hij staat. Voor wie in God gelooft is sterven beter dan in leven blijven, beweert men. Zo staat het immers in de Bijbel?

De indruk dat sterven voor een gelovige winst betekent, wordt vooral gewekt in de Statenvertaling. Daar is wat Paulus schreef als volgt weergegeven: “Want het leven is mij Christus en het sterven is mij gewin”. Door het woord “mij” in het tweede deel van de zin in te voegen hebben de Statenvertalers voedsel gegeven aan de opvatting dat de apostel sprak over winst voor zichzelf. Maar dat is niet wat er in de oorspronkelijke tekst staat. Er staat letterlijk “Want voor mij het leven Christus en het sterven winst” Paulus herhaalde het woordje “mij” niet. In de Statenvertaling van Fil. 1:21 komt dit twee maal voor, maar in de oorspronkelijke tekst maar één maal.

Wat Paulus schreef stond niet op zichzelf. Hij begon zijn zin met het woordje “want”. Het was een nadere uitleg van wat hij in het voorafgaande had gezegd. De apostel verwachtte dat “zoals altijd ook nú Christus zou worden grootgemaakt in zijn lichaam, hetzij door [het] leven, hetzij door [de] dood” (Fil. 1:20). Hij streefde niet naar bevrediging van zijn eigen begeerten en hij zocht niet zijn eigen belang, maar het belang van Jezus Christus. Omdat Timotheüs en Paulus trouwe “gezanten” waren, was hun leven erop gericht om de boodschap van hun opdrachtgever door te geven en om de Messias groot te maken (Fil. 2:21).

Indien Paulus bleef leven, zou zijn toekomstige bestaan gericht zijn op het grootmaken van Christus. De opgestane Messias zou dan door Zijn apostel blijven werken. Christus leefde immers in hem! (Gal. 2:20). Wanneer Paulus echter veroordeeld werd en door de Romeinse overheid werd terechtgesteld, dan zou de Messias zich ook bij dat sterven in Zijn gezant manifesteren. Een terechtstelling zou voor het apostolisch getuigenis zelfs “winst” betekenen. Door onbevreesd te sterven zou Paulus niet alleen met het woord maar ook metterdaad van nieuw leven door Christus kunnen getuigen. Uitleg geven over leven en onvergankelijkheid is iets geweldigs, maar het betekent “winst” voor het getuigenis om niet alleen over opstanding te *spreken*, maar de kracht van dat goede nieuws ook te *bewijzen* door onbevreesd naar het schavot te gaan. Wanneer Paulus vol goede moed naar de plaats van zijn terechtstelling ging, zou dat een machtig getuigenis zijn van de hoop van het evangelie, en dus (voor Christus) winst betekenen.

De tekst waarover bij begrafenissen dikwijls wordt gepreekt betekent niet dat christenen naar de dood moeten verlangen. In Filippenzen 1:21 sprak Paulus helemaal niet over de dood, maar over het sterven. Hij had het over zijn laatste ogenblikken, de manier waarop hij zijn aardse bestaan zou gaan beëindigen. En gezien het tekstverband had hij niet het oog op winst voor zichzelf, maar over winst voor zijn Opdrachtgever.

Vrucht van werk

Ook vers 22 is in de meeste Bijbelvertalingen niet erg nauwkeurig weergegeven. De apostel schreef: “Indien toch (*ei de*) het leven in vlees (*to zèn en sarki*): dit voor mij (*touto moi*) vrucht van werk (*karpos ergou*) en waaraan (*kai ti*) ik de voorkeur zal geven (*hairesomai*) maak ik niet bekend (*ou gnoorizoo*)”.

Paulus schreef niet, dat in het vlees blijven “voor hem de moeite waard was” (zoals in de herziene Voorhoeve vertaling staat). Hij sprak over “vrucht van arbeid” die hij dan zou hebben. Ook schreef de apostel niet, dat hij niet wist wat hij moest kiezen. Volgens de Griekse tekst schreef hij, dat hij zijn keuze niet bekend maakte. De uitdrukking die Paulus in vers 22 gebruikt, is in andere Bijbelteksten als “bekend maken” weergegeven (zie b.v. Luk. 2:15 en Rom. 9:22).

De apostel had gesproken over twee alternatieven, waarbij hij een voorkeur zou kunnen hebben voor het een boven het ander. Het ging daarbij om: leven of sterven, vrijspraak voor het keizerlijke gerechtshof in Rome of veroordeling tot het schavot (Fil. 1:21). Wanneer hij veroordeeld zou worden, zou dat “winst” betekenen (Fil. 1:21). Wat Paulus daarmee bedoelde, had hij in het voorafgaande uitgelegd. Zijn omstandigheden zouden dan niet het einde van het christelijk getuigenis betekenen, maar “veeleer tot bevordering van het evangelie strekken” (Fil. 1:12-14). Aan de rechters, de soldaten en de beul zou dan duidelijk worden gemaakt wat het goede nieuws van Christus inhield. Wanneer hij echter werd vrijgesproken en zijn vergankelijke bestaan mocht voortzetten (mocht “leven in vlees”), dan zou hij als apostel werkzaam blijven en op dat werk vrucht mogen zien. “Vrucht van werk” in de vorm van verdere opbouw van de gemeente. Paulus’ bekeerlingen zouden dan nader onderwijs ontvangen. Ze zouden “vooruitgaan” in het geloof en hun blijdschap zou zich verdiepen (Fil. 1:25).

Waarschijnlijk had Paulus wel een bepaalde menselijke voorkeur voor één van beide alternatieven. Maar wat hij verkoos maakte hij niet bekend. Het bestaan van de apostel was immers niet gericht op bevrediging van zijn eigen begeerten, maar op het volbrengen van de wil van zijn Zender. Niet wat Paulus wenste, was belangrijk, maar wat zijn Zender hem opdroeg.

Heengaan

De oorspronkelijke tekst van Fil. 1:23 luidt: “Want ik word gedrongen (*sunechomai gar*) uit de twee (*ek toon duo*), het verlangen hebbend (*tèn epithumian echoon*) naar de losmaking (*eis to analusai*) en het met-Christus-zijn (*kai sun christoo einai*) - zeer veel beter (*pollo mallon kreisson*)”.

Op het eerste gezicht lijkt Paulus hier zichzelf tegen te spreken. In de vorige zin had hij gezegd dat hij niet bekend maakte waaraan hij de voorkeur gaf: sterven of blijven leven. Nu laat hij daarop volgen dat hij ernaar verlangt om “heen te gaan”, dus dat hij er de voorkeur aan geeft om te mogen sterven. De Statenvertaling schrijft zelfs dat hij “begeerte had, om ontbonden te worden”. Op het besluit om zijn voorkeur niet bekend te maken, lijkt de apostel binnen één zin al terug te komen!

Zo inconsequent was Paulus echter niet. En volgens de Griekse tekst schreef hij ook niet dat sterven verreweg het beste was. De woorden “zeer veel beter” zijn gekoppeld aan de uitdrukking “met Christus zijn”. Niet “sterven”

is verreweg het beste, zoals ook blijkt uit het vervolg van Paulus' betoog (Fil. 1:24), maar "met Christus zijn" is zeer veel beter dan "in vlees leven".

Bovendien heeft "ontbonden worden" (zoals de Statenvertaling schrijft) of "heengaan" (zoals in de herziene Voorhoeve vertaling staat) in de oorspronkelijke Bijbeltaal niets te maken met doodgaan of tot ontbinding overgaan. Het betekent letterlijk: "naar boven losgemaakt" worden (Gr. *analuoo*). Zoals een kamp wordt "opgebroken" wanneer de tentpinnen en de scheerlijnen worden losgemaakt, en het leger vertrekt. Of zoals de trossen van een aangemeerd schip worden losgemaakt, waarna het schip zee kiest.

De Griekse taal kent meerdere werkwoorden die zijn afgeleid van de stam "losmaken" (Gr. *luoo*). Aan de gemeente van Korinthe schreef Paulus over het "afbreken" van de aardse tent (2 Kor. 5:1). Daarbij gebruikte hij het werkwoord *kataluoo* (letterlijk: "naar beneden losmaken", dus: afbreken, of neerhalen). In Fil. 1:23 gebruikt hij het werkwoord *analuoo*, waarbij de stam *luoo* niet met het voorzetsel *kata* maar met het voorvoegsel *ana* is verbonden. *Analuoo* betekent: "naar omhoog losmaken", dus: "opbreken" of "ophalen". Vergelijkbare uitdrukkingen vinden we op andere plaatsen in het Nieuwe Testament. In Luk. 12:36 spreekt Jezus over het wachten van slaven op hun heer, wanneer hij "opbreekt" of "zich losmaakt" van de bruiloft. De heer is naar het huis van zijn bruid gegaan om zijn aanstaande echtgenote te gaan ophalen. Wanneer hij zich van de plechtigheden in het huis van zijn schoonouders heeft "losgemaakt" en zijn bruid heeft verworven keert hij naar zijn eigen woning terug waar trouwe slaven geduldig op hem wachten en gepaste voorbereidingen hebben getroffen. In de allerlaatste brief die Paulus schreef gebruikte hij het zelfstandig naamwoord *analuseoos*, dat van het werkwoord *analuoo* is afgeleid. Hij sprak over het tijdstip (Gr. *kairos*) van zijn losmaking (Gr. *analuseoos*) dat toen was aangebroken (2 Tim. 4:6).

Analusai, d.w.z. "opbreken" (Fil. 1:23), staat tegenover "in het vlees blijven", d.w.z. op aarde blijven (Fil. 1:24). Paulus wist dat de Heer hem pas zou laten heengaan wanneer zijn werk als apostel zou zijn voltooid en al zijn banden met de tegenwoordige wereld konden worden "losgemaakt". Sterven was geen ongeluk dat de apostel kon overkomen, maar een "opbreken" waarvan het tijdstip door de opgestane Messias werd bepaald. Paulus verlangde naar het moment waarop zijn taak zou zijn volbracht en hij de eindstreep van zijn wedren zou hebben bereikt. Dan zou hij van zijn Zender toestemming krijgen

om “op te breken” en bij Christus zijn intrek mogen nemen. Om bij Hem te kunnen verkeren zou Paulus het onvergankelijke leven ontvangen dat Christus zelf bezit. Leven bij Christus, delen in de heerlijkheid van de Opgestane, is beslist “zeer veel beter” dan leven in het hier-en-nu dat aan de vergankelijkheid en de vruchteloosheid is onderworpen. Naar dat leven mocht Paulus (en mag ieder mens) verlangen. Het is immers Gods bedoeling om de hele schepping uit de slavernij van de vergankelijkheid te gaan bevrijden (Rom. 8:18-25).

In de beleving van de apostel zou zijn “losmaking” onmiddellijk worden gevolgd door “het bij-Christus-zijn”. Van enig interval tussen de losmaking van de aarde en het verblijf bij de opgestane Messias zou Paulus zich niet bewust zijn. Hij spreekt niet over enig werk dat hij tijdens dat interval zou moeten of kunnen verrichten. Maar wie “in het vlees bleven leven” zouden de apostel missen wanneer de banden die Paulus aan de tegenwoordige wereld bonden werden losgemaakt.

Of de apostel in het proces dat binnenkort zou plaatsvinden vrijgesproken of veroordeeld wenste te worden, maakte hij ook in vers 23 niet bekend. Wel verlangde hij naar het door God vastgestelde einddoel van zijn bestaan.

Nodiger

In de oorspronkelijke Griekse tekst van vers 24 staat: “maar het blijven (*to en epimenein*) in het vlees (*te sarki*) nodiger (*anangkaioteron*) vanwege u (*di humas*)”. In de herziene Voorhoeve vertaling zijn Paulus’ woorden adequaat weergegeven.

Paulus verlangde naar het moment waarop hij zich van de tegenwoordige wereld zou kunnen losmaken en bij Christus zou mogen verkeren. Maar hij beseftte dat de christenen in Filippi (en zijn andere bekeerlingen) nog behoefte hadden aan verdere opbouw in het geloof (vs.25). “Heengaan” en “bij Christus zijn” was zeer veel beter dan in vlees leven, maar “in het vlees blijven was nodiger”, gelet op de situatie van de gemeente.

Toen Paulus aan de Filippenzen schreef waren nog niet alle Bijbelboeken op schrift gesteld. De gemeente had nog behoefte aan “bevordering” (vs.25), d.w.z. “voortgang” in geestelijk opzicht. Het was daarom voor de apostel

“nodiger” om te blijven leven zodat hij het ontbrekende onderricht zou kunnen geven.

Overtuigd

In zijn brief had Paulus al één maal eerder het werkwoord “overtuigen” gebruikt. Hij was ervan overtuigd, dat God die een goed werk in de Filippenzen was begonnen, dat goede werk ook zou voltooien tot op de dag van Christus Jezus (Fil. 1:6). Het Griekse werkwoord *peithoo* komt zowel in Fil. 1:6 als in Fil. 1:25 voor en betekent letterlijk: “overtuigen”, of in de passieve vorm: “ergens van overtuigd zijn”. De Schepper had de harten van deze mensen geopend door hen het goede nieuws aangaande zijn Zoon te doen geloven. Hij zou niet loslaten wat Zijn hand was begonnen, maar het werk voltooien totdat het door Hem bestemde doel was bereikt.

Bovendien had de apostel in Fil. 1:20 gesproken over zijn “verwachting en hoop” dat Christus zou worden grootgemaakt in zijn lichaam, hetzij door leven hetzij door dood. Op die plaats gebruikte Paulus niet het werkwoord *peithoo*, maar het zelfstandig naamwoord *apokaradokia*, dat “intense verwachting” betekent, een uitzien naar iets waarvan men zeker is dat het zal gebeuren en waarnaar men vurig verlangt.

Paulus was er van overtuigd dat de Schepper geen half werk zou doen. Hij zou bereiken wat Hij zich had voorgenomen en geen enkel werk dat Hij was begonnen ooit onafgemaakt laten. De volken die Hij door het evangelie had geroepen zouden niet met een onvolledig onderricht in de steek worden gelaten. De Almachtige zou de leraar die Hij voor hen had bestemd zijn werk laten voltooien.

Vanuit dat vertrouwen besefte Paulus dat hij nog niet zou “heengaan” maar zou “blijven”. De tijd om op te breken was nog niet gekomen. Ter wille van de gemeente zou God hem zijn “leven in vlees” (Fil. 1:22,24) nog enige tijd laten voortzetten. Het blijven van Paulus zou dienen tot “bevordering” van zijn bekeerlingen: het zou bijdragen tot hun geestelijke groei. De blijdschap van de Filippenzen zou sterker worden wanneer ze een dieper inzicht kregen in Gods plannen en bedoelingen. Bovendien zou hun vertrouwen in Christus toenemen en ze zouden tegenover buitenstaanders met grotere vrijmoedigheid over Hem gaan spreken wanneer Paulus was vrijgelaten en weer bij hen terug was (Fil. 1:26).

Samenvatting

1. In Filippenzen 1:21 en 23 schrijft Paulus niet dat sterven beter is dan leven, maar dat “met Christus zijn” zeer veel beter is dan “in vlees leven”.
2. Ook schreef Paulus niet dat sterven voor hém winst was, maar voor zijn Opdrachtgever. Het leven was voor hem Christus (hij was immers de ambassadeur van de opgestane Messias bij de heidenvolken) en het sterven (dat wil zeggen: het moment waarop er aan zijn leven een einde kwam) was winst (voor het christelijk getuigenis).
3. Aan welk vonnis van de Romeinse rechter Paulus de voorkeur gaf (vrijspraak of terechtstelling) maakte hij niet bekend (Fil. 1:22).
4. De apostel beseftte dat niet de aardse rechter over zijn lot zou beschikken maar dat zijn hemelse Heer zou bepalen wanneer hij mocht “opbreken” om voorgoed bij Hem te verkeren (Fil. 1:23).
5. Omdat zijn taak op aarde nog niet was volbracht (de gelovigen uit de volken hadden nog “bevordering van geloof” nodig), was Paulus ervan overtuigd dat hij niet terechtgesteld zou worden, maar nog bij de door hem gestichte gemeenten zou mogen blijven (Fil. 1:25)

* * * * *